

• nghÁ» cá»sa cá»su nguyá»ñ, cá»su an vÃ cá»su siÁ»u

Á»ng gÁ»p cá»sa ThÁ»ch Nhá»t Tá» «
22/02/2017

Ý ngh)a c»sa c»su nguyÇn, c»su
an và c»su siêu

* Thích Nh-t

Tê

I. Ý ngh)a c»sa c»su nguyÇn

Trong Ph-t giáo, các tê ngi "c»su nguyÇn,"

"c»su xin" hay "°Úc nguyÇn" °ác hiÁ»u Óng ngh)a vÚi thu-t

ngi "pràrthanà" (Sanskrit) hay "patthanà" (Pali). Pràrthanà

b't nguÓn tê gNc "pra + arth" có ngh)a là °Úc nguyÇn, °Úc muNn, mong

c»su, c»su xin. C»su nguyÇn, c»su xin hay °Úc nguyÇn là mÚt trng tháit tâm lý mong

mli mÚt iÁ»u gì ó s½ °ác thnc hiÇn, s½ °ác thành tñu hay diÁ»n ra theo chç ý

c»sa ng°Ýi mong ái. Nó phEn ánh mÚt tháit Ú mong chÝ mÚt sñ kiÇn diÁ»n ra theo

chç ý c»sa ng°Ýi có °Úc mong.

Á

Á

Theo jo Ph-t, tùy theo Nñi t°ãng

và mác tiêu c»sa °Úc muNn, c»su nguyÇn có thÃ trß thành mÚt trng tháit tâm lý

"tham" tét mong muNn gÓm thâu vÁ cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân

mình, hay mÚt trng tháit tâm lý "vE tha" mong cho ng°Ýi khác, chúng

sanh °ác iÁ»u lãit ích, an lçc và hçnh phúc. Nói cách khác, bEn thân c»sa sñ c»su

nguyÇn mang tính cách trung tính vÁ ph°ng diÇn jo éc. Tính chýt jo éc c»sa

c»su nguyÇn °ác xác Ënh tNt hay x»u tùy thuÚc vào mác tiêu c»sa nó cing nh° hÇ

quE c»sa nó diÁ»n ra Nñi vÚi Nñi t°ãng °ác mong c»su. Nçu các °Úc mong c»sa c»su

nguyÇn h°Úng vÁ t° lãit, t° hñu, cho cái ta và cái ta sß hñu thì c»su nguyÇn

trong tr°Ýng hãp này là mÚt lòng tham, Óng ngh)a vÚi tham ái (patthanà

vuccati ta.nhà,Á tác

ph©mMahàÁ NidesaÁ I.

316-37). Nói cách khác, c»su mong nhñng iÁ»u x»u xa cho mác tiêu vE k-, t° hñu,

thì c»su nguyÇn s½ Óng ngh)a hay mang tính chýt c»sa lòng tham (patthana

lakkha.no lobho,Á tác

ph©mÁ Nettippakara.na,tr.27).

Ng°ác lçit, các °Úc mç m°a hòa gió thu-n, nông dân °ác mùa, ¥t n°Úc hòa bình

và thç giÚi hçt chiçn tranh là các sñ mong c»su "thiÇn" (kusala)

vì tính cách vE tha c»sa mác tiêu mong °Úc. P ãy, sñ c»su nguyÇn h°Úng çn phúc

lãit và hçnh phúc c»sa ng°Ýi khác, mong iÁ»u vui và an lành çn vÚi xã hÚi loài

ng°Ýi, hoàn toàn không có bóng dáng c»sa lòng vE k-, tóm thâu vÁ cho mình. MÚt °Úc

nguyÇn nh° v-y là °Úc nguyÇn chánh áng và mang tính cách thiÇn ích.

II. C»su nguyÇn th»p

kém và c»su nguyÇn cao th°ãng

Nh° vëa trình bày, bEn chýt jo

éc c»sa c»su nguyÇn s½ °ác phân Ënh tùy theo ý t°Bng hay chç tâm mong °Úc c»sa

ng°Ýi c»su nguyÇn. Nçu Nñi t°ãng và mác tiêu c»sa mong °Úc °ác phân ra tNt và x»u

thì c»su nguyÇn hay °Úc nguyÇn cing theo ó °ác phân thành 2 loji: th»p kém và

cao th°ãng.

C»su nguyÇn th»p kém là lòng

mong °Úc nhĩng iÁu bñt chính, nhĩng gì có hị cho nhān quşn, xā hÙi, nhĩng gì i ng°ác lịi lāi ích cça sñ òng. MÙt °Úc muñn giçt ng°Ýi (dù là k» thù), c°Úp ojt tài sñn cça ng°Ýi khác, chiçm ojt vā/chÓng ng°Ýi khác, lēa £o ng°Ýi khác b±ng lÝi nói v.v. là nhĩng °Úc muñn thñp kém vÁ jo éc. Nhĩng cşu nguyçn cho chiçn tranh x£y ra, cho ng°Ýi khác b£ giçt chçt, bçnh t-t, tán gia bñi sñn, cho nhĩng món lāi lÙc bñt chānh, phi pháp cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân mình, cÙng Óng mình, xā hÙi mình và ãt n°Úc mình v.v. Áu là nhĩng thē cşu nguyçn hay °Úc muñn trái lịi vÙi sñ phát triã»n jo éc bñn thân và cÙng Óng, do ó °ác xem là các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp hèn. Có nhiÁu lÝi cşu nguyçn xñu ã trñ thành nhĩng lÝi nguyãn rça, trừ »o, th° çm, ã hị ng°Ýi khác. Có lÝi cşu nguyçn phñn ánh thái ù bñn x»n, v£ k÷, cá nhān và không tùy h÷ vÙi thành công và hịnh phúc cça ng°Ýi khác. Tñt c£ nhĩng °Úc nguyçn nh° v-y Áu thuÚc thñp kém, và không có giá tr£ jo éc.

Cşu nguyçn cao th°āng, trái lịi phát xuñt tē ãm lòng vô ngā, v£ tha, tē tình th°ing không phân biçt giÙi tính, giai cñp xā hÙi, không phân biçt thân sĩ, bñn thù, ch£ vì mang lịi lāi ích, phúc lāi và niã»m an vui cho ng°Ýi khác v.v. Đó là nhĩng cşu nguyçn hay °Úc muñn thiçn và jo éc. Nhĩng °Úc muñn cho chiçn tranh chñm dēt, không còn cñnh máu Ò, không còn cñnh sát hị con ng°Ýi, ùng v-t và môi tr°Ýng; nhĩng °Úc muñn cho hịnh phúc ôi lēa cça k» khác °ác lāu bñn, cñnh chia r», phân hóa trñ nên oàn tã, liên kçt nhau; nhĩng °Úc muñn cho míi ng°Ýi có công ñn viçc làm Òn Ënh, không ai c°Úp bóc sēc lao ùng và tài sñn cça ai, míi ng°Ýi th°ing yêu, ùm bñc và giúp á nhau v.v. là nhĩng °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°āng, và có giá tr£ jo éc.

Theo lÝi Ph-t dįy, có nhiÁu nguyên nhān d«n çn các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp kém và cao th°āng. Trong bài kinh nói vÁ các hịt giñng tâm thuÚc bÙ T ng Chi (A. V. 213) éc Ph-t °a ra m°Ýi nguyên nhān sâu xa d«n çn các °Úc muñn và cşu nguyçn thñp kém. M°Ýi nguyên nhān ó là: (1) quan niçm sai lşm, (2) t° duy sai lşm, (3) lÝi nói sai lşm, (4) hành vi sai lşm, (5) l-p nghiçp phi pháp, (6) n× lñc sai lşm, (7) chú tâm sai lşm, (8) thiã»n Ënh sai lşm, (9) kiçn thēc sai lşm, (10) tñ do sai lşm. M°Ýi nguyên nhān này thñc chñt có nguÕn gñc sâu xa tē quan niēm sai lşm. Chính "quan iã»m" là chç nāo cça nh-n thēc và hành ùng. MÙt khi nh-n thēc sai thì hành ùng trñ nên nguy hị cho jo éc và phúc lāi cça ng°Ýi khác. Ví dā khi mùt ng°Ýi nào ó nh-n thēc sai lşm r±ng giçt ng°Ýi, c°Úp cça, quan hç tình dāc phi pháp, nói lāo ã lēa gýt ng°Ýi, uñng r°āu, hút thuñc và ñn chñi xa x£, là không có hị hay không trái vÙi nguyên t°c jo éc c ñn bñn cça xā hÙi loài ng°Ýi, thì ch°c ch°n r±ng ng°Ýi ó không nhĩng có nhĩng °Úc muñn xñu ác, tÕn hị tha nhān và xā hÙi mà còn có thã có các hành vi bñt thiçn, ã em vÁ lāi ích v£ k÷ cho bñn thân mình. Trong tr°Ýng hāp này, ng°Ýi cşu nguyçn hay có °Úc nguyçn thñp kém s½ bñt chñp lu-t pháp, làm nhĩng iÁu bñt chính, tÕn hị cho jo éc xā hÙi. Do ó, ã ch-n éng các cşu nguyçn hay °Úc muñn xñu xa ó, tr°Úc nhñt và hịn bao giÝ hçt, chúng ta nên phát triã»n quan iã»m chân chānh (sammā-di.t.thi). Nói cách khác, quan iã»m chân chānh là şu mñi cça tñt c£ hành vi jo éc em lịi lāi ích cho bñn thân và tha nhān.

Cing trong bài kinh trên, éc Ph-t trình bày 10 nguyên nhān cça °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°āng, ó là: (1) quan niçm chân chānh, (2) t° duy chân chānh, (3) lÝi nói chân chānh, (4) hành vi chân chānh, (5) l-p nghiçp chân chānh, (6) n× lñc chân chānh, (7) chú tâm chân chānh, (8) thiã»n Ënh chân chānh, (9) kiçn thēc chân chānh, (10) tñ do chân chānh.

Quan niçm chân chānh °ác xem là yçu tñ d«n şu cça chín lojì chân chānh còn lịi. Theo lÝi Ph-t dįy, quan iã»m chân chānh là cái nhìn vÁ con ng°Ýi và sñ v-t d°úi ánh sáng cça nguyên lý duyên khñi hay t°ing thuÚc, không có mùt nguyên nhān khñi thçy, sanh ra muôn v-t. Quan niçm nh° v-y ánh Ò hoàn toàn mùt niã»m tin sai lşm vÁ mùt ãng tjo đñng, sanh ra sñn hà vi trā do ó ñm lñy cán cân th°ßng phjçt jo éc con ng°Ýi. Ng°Ýi

có quan niệm chân chánh s½ làm chệch thân mình, không than trách ết và những ai khố khách quan, vì nh-n thêc rõ r±ng nguyên nhân cạ nó là những hành vi tham lam, sân h-n, si mê và tham ái trong hiChn Ý hay trong quá khê. Ng°Ýi có quan iẤm chân chánh cing nhìn th°y °ác ph°ing diChn khác cạ cuÚc Ýi là trjng thái hjnh phúc và an ljç do vng bóng hoàn toàn các khố au tâm sinh lý. Đã jt °ác an ljç này, không thã c§u xin mÙt ½ng th§n linh ban giáng hay mua Òi b±ng tiẤn bjç, danh vjng, chệc s-c, trái lji chÉ có phát triẤn chín iẤu chân chánh còn lji (nh° ã nêu ß trên) mÙi giúp cho chúng ta có °ác an ljç và hjnh phúc th-t sñ và bẤn lâu.

Nói tóm lji, nçu m°Ýi tà là những nguyên nhân, là ch½t xúc tác, là ch½t d«n jç, là cÙi nguỐn cạ những nguyChn vjng hay c§u mong th½p kém thì 10 chân chánh là những nguyên nhân ng°ác lji, mang lji kçt qu£ an ljç và hjnh phúc cho mình và ng°Ýi, Ýi này và Ýi sau. Ng°Ýi Ç tí cạ éc Ph-t nói riêng, và ng°Ýi mong mõi tçn bù jç éc nói chung nên phát triẤn 10 chân chánh ã sñng an vui trong Ýi.

III. Khái niệm c§u an và c§u siêu

Đjç Ph-t không chú trjng çn °Úc muñn thu§n túy. Đjç Ph-t chệ tr°jng hành ùng thñc tiẤn. M-c dù trong jç Ph-t có nhiẤu bài kinh djy vÁ cách thç nào ã jt °ác an ljç và hjnh phúc trong cuÚc sñng, cing nh° cách tu t-p ã sanh vÁ thç giÙi cạ các éc Ph-t, khái niệm "c§u an và c§u siêu" không những không ph£n ánh °ác iẤu trên mà còn có thã gây hiẤu l§m r±ng jç Ph-t là jç cạ c§u nguyChn và van xin, jç tùy vào tha lñc.

VÁ tẽ nguyên, khái niệm "c§u an" và "c§u siêu" mÙi xu½t hiChn g§n ãy trong giÙi Ph-t giáo ViChn Nam. "C§u an" có ngh)a là en là "c§u cho mÙt ng°Ýi nào ó °ác khñe mjhnh và an ljç," trong khi "c§u siêu" có ngh)a là "c§u cho ng°Ýi chçt °ác siêu ù, °ác sanh vÁ thç giÙi cạ ch° Ph-t."

Nh° v-y c§u an là sñ mong muñn, là °Úc vjng °ác khñe mjhnh, an ljç và hjnh phúc. Nó không giÙi hjn ß viChc c§u cho ng°Ýi bChnh sÙm lành mjhnh, tai qua nçn khñi, nh° nhiẤu ng°Ýi ã hiẤu l§m. Đã °ác khñe mjhnh, tai qua nçn khñi và sñ an ljç nÙi tâm, theo éc Ph-t là mxì ng°Ýi ph£i tñ trau dÓi Ýi sñng jç éc và trí tuCh, phát huy các hjnh lãi tha, giúp á mõi ng°Ýi, sñng an trã, chánh niChm và t£nh thêc trong tẽng phút giây cạ hiChn tji. Không hoài vjng vÁ quá khê ã thoát khñi thç giÙi kinh nghiChm au th°jng. Không hoài vjng vÁ t°jng lai ã không lo âu và sã sCh. Sñng mÙt cách sáng suñt, bình th£n trong hiChn tji ã kh-c chç mõi tham °u ß Ýi. Ng°Ýi sñng °ác nh° v-y thì lúc nào cing "an" lúc nào cing khñe mjhnh, cing hjnh phúc, không c§n c§u nguyChn và mong mõi cing °ác. Trái lji, nçu chúng ta sñng buông lung, sa ía, bñ rji hiChn tji, không làm các iẤu thiChn, trái lji rji vào con °Ýng tÙi lxi thì dù có c§u nguyChn bao nhiêu cing không thã an Òn °ác. Trên tinh th§n ó, ã tránh hiẤu l§m, kinh c§u an nên Òi thành "kinh an ljç."

C§u siêu là nguyChn vjng hay °Úc muñn mÙt ng°Ýi nào ó °ác siêu thoát hay sanh vÁ thç giÙi ch° Ph-t. Do ó, chỉ "c§u siêu" có thã là hình thêc viçt ng-n cạ tẽ "c§u siêu ù" hay "c§u siêu sanh" hay §y ç hjn "c§u siêu sanh T£nh ù." Nh° v-y, c§u siêu là nguyChn vjng và °Úc muñn nh-m tÙi chç yçu là ng°Ýi quá cñ. Trong các n°Úc Ph-t giáo B-c tông do chÈu £nh h°ßng cạ pháp môn T£nh ĐÙ, các kinh °ác íc tãng vào các íA tang và ám giÕ th°Ýng là kinh A-di- à, kinh Đ£a Tjng và Vu-lan. Tãng kinh A-di- à chç yçu là nh-c cho ng°Ýi chçt nhÙ lji pháp môn niChm Ph-t thiẤn "nh½t tâm b½t lojn" nh° là iẤu kiChn tiên quyçt ã

vãng sanh TẾnh ĐÙ, Ấ h°ing linh n°ing theo ó niÇm Ph-t mà vãng sanh. Táng kinh ĐẾa Tjng mÙt m-t nh±m ôn lị công éc hiçu thêo cça bÔ-tát này, m-t khác phát huy và tu t-p m£nh Ắt tâm (Ếa = tâm Ếa). Khi táng kinh này, con cháu cça ng°Yi quá vãng °ác dẾp híc hĩi vÁ hiçu hịnh và còn có cị hÙi Ấ trau dÓi tâm táng cho thu§n thắc. Đíc kinh Vu-lan Ấ híc hĩi t±m g°ing báo hiçu -c biÇt cça ngài Mác-kíÁn-liên. Nói chung, các bài kinh trên không chẾ có tác dāng tNt cho ng°Yi quá cN̄ mà hịnh hçt làm nh±m giáo dāc cho thân quyçn cça ng°Yi chçt vÁ các ph°ing pháp tu t-p và làm ph°Úc. Theo jô Ph-t, không ai có thÁ siêu Ù cho ai. Không ai có thÁ giÊi thoát cho ai. Sñ c§u nguyÇn chẾ mang tính cách biÁu t°āng, thÁ hiÇn t±m lòng th°ing kính và biçt ân Nĩ vÙi ng°Yi quá cN̄, và ß ph°ing diÇn khác nh±m nh̄c cho ng°Yi quá cN̄ biçt vÁ quy lu-t sanh tí mà không còn quyçn luyçn thç gian, dÁ dāng ra i hay tái sanh. Do ó, Ấ tránh hiÁu l§m, thu-t ngĩ "kinh c§u siêu" nên Ôi thành "kinh siêu Ù" hay "kinh siêu thoát."

Nói tóm lị, Ấ °ác séc khĩe

và an lịc, theo jô Ph-t, chúng ta ph£i tu t-p công éc, làm viÇc lành, sNng tịçt chç, ngç nghẾ n uNng thích hāp, an trả vào hiÇn tị, l±y chánh niÇm và sñ tẾnh théc làm ph°ing chām cça cuÙc sNng. Đ°ác nh° v-y thì sñ an lịc s½ hiÇn diÇn nh° ng°Yi bịn Óng hành cça ta trong cuÙc Ýi. T°ing tñ, Ấ °ác siêu thoát, mxi ng°Yi ph£i tñ trang bẾ cho mình các hành trang jô éc khi còn khĩe mịnh, Ấ khi cịn vô th°Yng çn, nh̄m m̄t xuôi tay, nghiÇp thiÇn cça chúng ta s½ d«n d̄t chúng ta tái sanh vÁ c£nh giÙi tNt hay vãng sanh vÁ c£nh giÙi cça ch° Ph-t. B ấy, không há có yçu tN̄ tha lĩc. TẮt c£ tùy thuÙc vào Ýi sNng jô éc, trí tuÇ và thái Ù sáng suNt cça chúng ta.

IV. C§u nguyÇn và kçt qu£

Trong jô Ph-t, c§u nguyÇn hay

°Úc muNn dù là jô éc và cao th°āng cing có giá trẾ rẮt giÙi hịnh, ß phịm vi cça ý chí, ché ch°a thÁ hiÇn cả thÁ ß hành Ùng. Đjô Ph-t do ó Á cao chç thuyçt hành vi jô éc có chç ý (cetana) nh° là nÁn t£ng cça các thành công và tojị nguyÇn trong cuÙc sNng. Nói cách khác, c§u nguyÇn hay °Úc muNn dù tNt 1p çn ấu nçu không có hành Ùng hay éng dāng cả thÁ cing trß nên vô ích. Híc thuyçt hành vi jô éc cça Ph-t giáo trên cị sß này ấ óng vai trò quan trđng trong Ýi sNng jô éc cça con ng°Yi. Đjô Ph-t không dịy ta sNng vÙi nhing °Úc muNn hay c§u nguyÇn suông, trái lị dịy ta các ph°ing pháp cả thÁ Ấ biçn niÁm mị °Úc chân chánh và cao 1p trß thành hiÇn thĩc.

Trên tinh th§n hành Ùng là

quan trđng, °Úc muNn là phả thuÙc, jô Ph-t ấ dịy chúng ta sNng vÙi mùt thái Ù tñ tin vào các hành thiÇn và jô éc cça b£n thân trong viÇc mang lị hịnh phúc và sñ tojị nguyÇn trong Ýi. MÙt khi hiÁu °ác jô lý nhân qu£ cça Ph-t, ngh)a là hiÁu r±ng không có ai c§m cân cuÙc sNng th°Bng phjt, ngoài chính hành vi thiÇn ác cça chúng ta, ng°Yi Ph-t tí không ph£i mẮt thÝi giY Ấ c§u nguyÇn hay °Úc muNn này nĩ. Nçu th§n linh không thÁ giúp °ác hí trong các hành vi bẮt thiÇn nçu có cça hí, thì thí hĩi làm sao hí có thÁ céu giúp °ác chúng ta. Th§n linh và th°āng ç nçu có cing không sNng ngoài quy lu-t nhân qu£ t°ing duyên. Do ó, ng°Yi Ph-t tí không dịy gi ph£i trông chÝ vào mùt quyÁn n ng bẮt th-t cça th°āng ç, chứa trÝi, m¹ sanh m¹ Ù, éc ông, éc bà v.v. Ng°Yi Ph-t tí ý théc sâu s̄c r±ng, mùt khi ấ tịo nghiÇp ác, dù có van xin, chúng ta cing ph£i là ng°Yi g-t hái kçt qu£ au khÔ cça nó. Không ai có thÁ ánh Ô quy lu-t muôn Ýi này. Sau ấ là mùt ojn kinh cho th±y rõ iÁu ó:

"Nçu ai làm 10 nghiÇp

ác, rÓi mùt qu§n chúng ông ẽo çn c§u kh©n van xin, thành kính mong r±ng ng°Yi Ỗy s½ °ác sanh thiÇn thú. Sñ c§u kh©n nh° v-y là vô ích. Làm 10 nghiÇp ác ph£i rjị vào ía xé. Sñ thÁ nh° có mùt ng°Yi qu ng t£ng á vào hÓ n°Úc, rÓi nhiÁu ng°Yi çn c§u kh©n van xin cho t£ng á Ỗy °ác nÔi lên. Sñ c§u kh©n nh° v-y là

vô ích. Vì tưng á, vùi séc n-ng cạ nó, không thã nõi lên, không thã trôi vào bÝ nh° Ýi c§u kh©n. Cing v-y, tjo 10 nghiÇp ác thì phÿi rji vào la xé "(T°ing ñng IV, 313).

▷ ây Ýi cạ Ph-t nh±m xác

quyçt r±ng hành vi ác và bÿt thiÇn là nguyên nhân gây ra các h-u qu£ khÕ au, mà ng°Ýi ã tjo ra nó phÿi gánh chÿu trong Ýi cạ mình, dù hiÇn tji hay vÁ sau. Séc gia trì và c§u nguyÇn trong tr°Ýng hãp này không có giá trÿ jø éc nào c£. Bßi 1½, nçu c§u nguyÇn có kçt qu£ thì ch̄c ch̄c r±ng những ng°Ýi triÇu phú, t÷ phú trên thç gian này phÿi là những ng°Ýi siêu sanh tr°Úc nhÿt, °ác hçt tUi tr°Úc nhÿt, do tiÁn rêng biÁn bçc cạ hç tung ra trong các buÕi c§u nguyÇn tôn giáo.

Theo éc Ph-t, nhân qu£ là ng°Ýi

th©m phán tuyên án au khÕ cho ng°Ýi ã tjo ra nghiÇp xÿu ác và ban th°ßng hçnh phúc cho ng°Ýi hiÁn l°ing. Vÿ th©m phán này không thã bÿ các hình théc hNi IU thç gian tác ùng, Á cÿi en thành tr̄ng, Á tr̄ng án, nh° trong các tr°Ýng hãp cạ pháp lu-t Ýi. Vÿ th©m phán cạ nhân qu£ rÿt công minh, chính xác và không l§m l«n trong khi phán quyçt nghiÇp báo cạ các hành vi thiÇn ác.

VÁ ph°ing diÇn c§u nguyÇn hay

°Úc muÑn thiÇn, éc Ph-t cing kh³ng Ënh r±ng c§u nguyÇn vÁ iÁu thiÇn mà không nç lçc thñc hiÇn thiÇn cing trß nên vô ích và không có kçt qu£ nào c£. Trong các buÕi c§u nguyÇn cao 1p, th°Ýng ng°Ýi ta mong mõi cho mình nào là có séc khĩe, sÑng thĩ, có danh thçm tiçng tÑt, có °ác s̄c 1p, có hçnh phúc v.v. Đéc Ph-t kh³ng Ënh r±ng những thè này không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn suông mà có °ác:

"Này các vÿ, có n m

iÁu sau ây không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn mà có °ác: (1) tuÕi thĩ (àyu), (2) s̄c 1p (va.n.na), (3) hçnh phúc (sukha), (4) danh tiçng (yasa) và (5) sanh cõi trÝi (sagga)." [T ng Chi, A"nguttara Nikàya, III. 47]

Ngh)a là, theo éc Ph-t, muÑn

có séc khĩe chúng ta phÿi sÑng tiçt ù, thiÁn Ënh, không sa ñm s̄c dác, không r°âu chè, hút sách, siêng thã thao, và ngç nghÿ thích hãp. MuÑn có s̄c 1p ta phÿi biçt giĩ gin séc khĩe, n uÑng kiêng cí, nghÿ ngji hãp lý, làm viÇc iÁu ù v.v. MuÑn có Ýi sÑng hçnh phúc ta phÿi làm thiÇn, bĩ ác, tuân thç pháp lu-t, sÑng vì lã ích cạ mình và ng°Ýi khác. MuÑn có danh tiçng ta phÿi siêng n ng hçc t-p, làm viÇc ch m chÿe, sÑng có l°ing tâm, jø éc, c°ing trñc, liêm s), công b±ng, thanh cao, rùng l°ãng giúp á ng°Ýi khác và làm nhiÁu viÇc tÑt. MuÑn sanh cõi trÝi thì phÿi tu nhân tích éc, phát triÁn 10 hçnh lành, tu thiÁn Ënh, bÑ thĩ cúng d°Ýng và làm nhiÁu viÇc tẽ thiÇn. Nói chung, tÿt c£ những thè ó không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn mà có °ác. ▷ ây, chúng ta thÿy chç ngh)a hành ùng jø éc là ph°ing chãm cạ mùt Ýi sÑng hçnh phúc và an lçc theo Ph-t giáo.

Kinh iÁn Ph-t giáo cing xác Ënh

r±ng mùt Ýi sÑng an lçc, hçnh phúc và giÿi thoát không phÿi là hÇ qu£ cạ những °Úc muÑn cao 1p mà là kçt qu£ cạ quá trình nç lçc trau dÕi jø éc, thiÁn Ënh và trí tuÇ:

"MÙt ng°Ýi không chú

tâm trong sĩ tu t-p, d«u có khßi lên °Úc muÑn °ác giÿi thoát khĩi các l-u ho-c, không còn chÿp thç, °Úc muÑn ÿy nhÿt Ënh không °ác toji nguyÇn" (T ng Chi III A, 123. T°ing ñng III, 184).

Nói cách khác các °Úc muÑn hay

c§u nguyÇn cao 1p trái vÙi nguyên lý nhân qu£ báo ếng chÉ là mÙt sĩ mĩi mòn chÝ
 ãi, vô ích và không c§n thiét, và òi khi còn mang lị sĩ chán ch°Ýng và th¶t
 vÍng:

Vt sĩa nị "sēng"
 con bò cái

Tìm d§u nị thùng cát có n°Ùc

D§u °Ùc nguyÇn cing không thành tñu-- (Kinh Trung BÙ I, 103).

Sĩ giác ngÙ, gi£i thoát hay chéng
 ¯c trong Ph-t giáo là k£t qu£ c¶a quá trình dày công tu t-p, ch-t Nt phiÁn
 não, l-u ho-c. Sĩ t-n diÇt phiÁn não là cÙi nguÓn c¶a Niét-bàn, c¶a ịo qu£ Vô
 th°āng BÓ Á. Nh°ng ó không ph£i là hÇ qu£ c¶a c§u nguyÇn hay cêu rxi:

"Muñn chéng °āc Vô
 th°āng BÓ Á mà không ojn trē Sát Đìo Dām VÍng, ch³ng khác nào nh° n¶u cát muñn
 thành cịm, dù tr£i qua ngàn éc ki£p cing không thÁ nào thành tñu °āc"
 (L ng Nghiêm, VI, 234-242).

Trong quá trình h°Űng ịn gi£i
 thoát c¶a mĩi hành gi£, Đéc Ph-t ã tuyên bñ là Ngài chÉ óng vai trò c¶a Đìo
 S° d«n °Ýng, không thÁ ban bñ cho chúng ta k£t qu£ gi£i thoát. Do ó, Á ịt
 chân lý gi£i thoát, chúng ta ph£i là hành gi£ tu t-p, nh° bài kÇ d°Ùi ãy, Đéc
 Ph-t ã khuyên:

"Hãy tñ siēng
 trau dÓi,

Nh° Lai chÉ thuyét dịy.

Tñ hành trì thiÁn Ēnh,

Tñ gi£i thoát ác nghiÇp" (Kinh Pháp Cú, kÇ 276)

Sĩ tu t-p trên cị sß nx lĩc c¶a
 tñ thân còn °āc Đéc Ph-t sánh ví vÙi Ñc £o vİng ch¯c, chính trên cị sß này
 hoa tĒnh théc s½ nß rÙ, phiÁn não nghiÇp ch°Űng bĒ tiêu trē:

"Hãy tñ làm
 hòn £o,

Tinh c§n g¶p sáng suñt,

Trē c¶u uị: thanh tĒnh.

Địn thánh Ēa ch° Ph-t" (Kinh Pháp Cú, kÇ 236).

Và Đéc Ph-t cing l°u ý chúng
 ta, không ph£i tē Ngài, không ph£i tē ân sng cêu chuÙc c¶a Thiên Chúa, không
 ph£i do mÙt ai, mà chính do sĩ tñ tu t-p c¶a chúng ta d«n chúng ta ịn sĩ giác
 ngÙ. Có nh° v-y, sĩ giác ngÙ ¶y mÙi vİng ch¯c:

"Ch³ng ph£i
 n°ịng ng°Ýi khác,

Mà یت °ác Niçt-bàn,

Do tñ iÁu, tñ n°ing,

Mà ích çn kiên cÑ " (Kinh Pháp Cú, kÇ 323).

Do ó, ng°Ýi Ph-t tí khi n̄m vñg
nguyên lý nhân qu£ nghiÇp báo là cán cân th°ßng phjt chính xác, công b±ng, nên
không hoài công nhúc séc mong ãi, vñg cşu. Trái lji, khi làm xong bñt kó viÇc
thiÇn nào, hí trß nên th£n nhiên, ung dung, không chÝ ãi kçt qu£, vì hí biçt
ch̄c ch̄n r±ng kçt qu£ tÑt s½ çn, không chóng thì chày. Hai câu thi vô danh
sau ãy cho thýy mÙt niÁm tin chân chánh ó:

Khai trì bñt ãi
nguyÇt

Trì thành tñt tñ lai

Tjm dĚch là:

Đào ao ch³ng ãi
tr ng sao

Khi ao có n°Úc tr ng sao hiÇn vÁ!

Nói tóm lji, cşu nguyÇn có giá
trĚ rñt giÙi hjn trong Ýi sÑng jø éc cça ng°Ýi Ph-t tí. Ng°Ýi Ph-t tí theo
úng tinh thşn Ph-t giáo là ng°Ýi theo chç ngh)a hành Ùng thiÇn, ché không phĚi
là ng°Ýi chĚ biçt °Úc vñg thiÇn. Chính hành Ùng thiÇn quyçt Ěnh Ýi sÑng jø
éc ché không phĚi nhñng cşu nguyÇn hay °Úc nguyÇn chân thành.

V. Cşu nguyÇn, phát
nguyÇn và hÓi h°Úng

Trong Ph-t giáo Đji thĚa còn
có hai khái niÇm liên hÇ çn cşu nguyÇn là "phát nguyÇn" và "hÓi
h°Úng" hay "hÓi h°Úng công éc." Hai khái niÇm này chĚa tĚi ý
ngh)a jø éc rñt cao và ã trß thành nçp sÑng cça các Ph-t tí theo truyÁn thÑng
B̄c tông hay Đji thĚa.

Trong nhiÁu tr°Ýng hãp nh°
chúng ta chĚng kiçn trong cuÚc sÑng, cşu nguyÇn th°Ýng ph£n ánh thái Ù tâm lý
mong cşu hay mong ãi nhñng lãi ích hay hñnh phúc cho b£n thân mình, gia ình
mình, ãt n°Úc mình. Dù là các °Úc muÑn hay mong mĩi thiÇn, nó cing th°Ýng xoay
quanh cái ta, vì cái ta, dù nhĩ hay lÚn. Nó có thÁ mang dáng dñp cça vĚ k÷,
trong sñ sâu kín nhñt cça tâm hOn. Ng°Ýi ta th°Ýng cşu nguyÇn cho ng°Ýi thân
mình, ché ít ai ngh) çn viÇc cşu nguyÇn nhñng iÁu tÑt lành cho k» thù mình,
cho nhñng ng°Ýi hãm hji mình. Thái Ù tâm lý này giÙi hjn vào ng°Ýi thân, ng°Ýi
làm tÑt cho mình, ng°Ýi có ân ích vÙi mình ã trß thành thói quen và t-p khí cça
chúng sanh nhiÁu Ýi.

Các b-c bÓ-tát cça Ph-t giáo
thì khác h³n. Các ngài không còn thái Ù nh-n thĚc l-p c°Úc trên thân sj. ĐÑi vÙi
các ngài, tñt c£ chúng sanh là thân b±ng quyçn thuÚc tĚ nhiÁu Ýi kiçp trong
quá khĚ. Chúng ta ã tĚng là cha m¹, anh em, bjn bè, thân thuÚc, vã chÓng cça

n nhau trong chuôi dài vô thỵ cạ sanh tí. Tình th°ing thân quyên và Óng loji không thÁ ng n c£n °ác các ngài. Lòng tề bi cạ các ngài ã siêu v°at ranh giúi cạ bÉ thí, ta ng°Yi, thân s; , thù b; n, mà còn tr£i rỦng ¼n các loài Ủng v-t và cây cĩ, côn trùng. MÙt tình th°ing vô bÝ b¼n nh° v-y ã thức giác các ngài không sỦm chęng ¼c ¼o qu£ vô th°ang bÓ- Á Ầ cếu Ủ chúng sanh ang au khỎ trong ba cõi.

Đ¼o lý bÓ-tát ã d¼y ng°Yi Ph-t tí mß rỦng tình th°ing và trí tuÇ ¼n vỦi míi ng°Yi và míi loài. MÙt khi d¼n thân trên con °Yng bÓ-tát, ng°Yi Ph-t tí tr°Úc nh¼t ph£i bi¼t "phát tâm." Sñ phát tâm bao gÓM 2 b°Úc: tr°Úc nh¼t là phát tâm giác ngỦ nh° Ph-t và bÓ-tát (phát bÓ- Á tâm) sau ó là phát tâm Ủ chúng sanh. Phát tâm Ủ chúng sanh chính là "phát nguyÇn" cạ ng°Yi híc theo h;nh bÓ-tát. Phát tâm giác ngỦ là mÙt quá trình tñ tu, tñ Ủ. Phát tâm Ủ chúng sanh và quá trình lãi tha, và cếu Ủ tha nhân. H;nh bÓ-tát bao trùm tñ Ủ và Ủ tha, chóa ñng ¼y ¼ nhân h;nh và qu£ chęng.

Ngoài ra, ng°Yi Ph-t tí còn ph£i bi¼t hÓi h°Ủng công ęc tu t-p cạ mình ¼n vỦi t¼t c£ chúng sanh trong ba cõi sáu °Yng. N¼u phát tâm giác ngỦ và phát nguyÇn Ủ sanh là nh;ng t¼m lòng vì ¼o cao c£, vì th°ing xót chúng sanh thì hÓi h°Ủng công ęc là mÙt thÁ hiÇn cả thÁ cạ t¼m lòng giác ngỦ và bao la ó. Ngh)a là, ng°Yi Ph-t tí tu t-p không ph£i vì cho mình mà cho ng°Yi, thành qu£ giác ngỦ và công ęc thu ho¼ch °ác không ph£i Ầ dành riêng cho mình, mà còn san s» Ầu cho chúng sanh. Chia s» công ęc nh° v-y chính là làm cho tâm mình giác ngỦ, làm cho tình th°ing trß nên siêu v°at biên giúi, thÝi gian và không gian.

Nói mÙt cách khác, ng°Yi Ph-t tí hiẦu rõ ¼o lý cạ ęc Ph-t s½ không còn c¼u nguyÇn mang tính ch¼t "thu h'p" lãi ¼c cho b£n thân mình, gia ñnh mình, quNc gia mình, mà h;nh h¼t, ph£i bi¼t phát nguyÇn Ầ "mß rỦng" t¼m lòng ra, h°Ủng ¼n lãi ích cạ ng°Yi khác và t¼t c£ chúng sanh; Ầ có nh;ng ho¼t Ủng cả thÁ, giác ngỦ mình và ng°Yi. Tình c£m v£ k÷ và mang tính giúi h;nh cạ "c¼u nguyÇn" ã °ác tình th°ing cạ "phát nguyÇn" thay th¼. Phát nguyÇn giác ngỦ Ầ tñ Ủ. Phát nguyÇn hÓi h°Ủng công ęc cho tha nhân và chúng sanh là Ủ tha. Đây là hai -c tính thay th¼ hoàn toàn nh;ng c¼u nguyÇn và °Úc muNn có tính cách h;nh cuÚc.

Không có gì cao ¼p cho b±ng khi ng°Yi Ph-t tí làm b¼t kó viÇc thiÇn gì không ph£i chÉ cho mình, vì mình, mà còn cho ng°Yi khác, vì ng°Yi khác và nói rỦng ra là t¼t c£ chúng sanh. Sñ nghiÇp cing nh° mắc tiêu lỦn nh¼t cạ ng°Yi Ph-t tí là h°Ủng ¼n sñ giác ngỦ chính mình và chúng sanh. Sñ phát nguyÇn và hÓi h°Ủng công ęc cạ ng°Yi Ph-t tí cing không ra ngoài mắc tiêu giác ngỦ trñ v'ñ, ngh)a là cùng nhau tu hành và thành Ph-t:

NguyÇn em công ęc này

H°Ủng vÁ kh'p t¼t c£

ĐÇ tí và chúng sanh

ĐÁu trñ thành Ph-t ¼o.

VI. K¼t lu-n

Nh° v-y, ¼o ęc cạ ng°Yi Ph-t tí không chi n±m ß nh;ng hành vi ¼o ęc cho b£n thân, mà co n cho xã hỦi loài

ngộ ý và các loại ùng v-t. Mặc tiêu đạo ác rùng rãi như v-y rõ ràng không thể phát sanh từ Đức muôn đản thụ, mà phải phát xuất từ tâm nh-n thức giác ngộ cả thảy, hành ùng lái tha cả thảy, Ấy tất cả chúng ta và chúng sanh cùng từng bước hướng đến và thành tựu con đường và đạo quả giác ngộ, vượt thoát vòng luân hồi.

Đây chính là điểm khác biệt

của Phật giáo và quan trọng nhất, giữa Phật giáo và các tôn giáo khác, không những vậy ý nghĩa của sự quy y mà còn là tính chất vô ngã, vô ngã bao la trong hành vi đạo đức và thiện ích của Phật giáo trên con đường tu tập hình thành: phát tâm giác ngộ, phát nguyện cầu sanh, tu tập công đức và hồi hướng công đức đó đến muôn loài, cần thiết để giác ngộ cho mình, ngộ ý và tất cả chúng sanh./.